

XLV Ogólnopolska Konferencja Kartograficzna „Metody kartograficzne i geomatyczne w badaniach interdyscyplinarnych”, Lublin, Janów Lubelski, 20–23 września 2023 roku

W środowisku polskich kartografów niezwykle istotny jest wrzesień, gdy rokrocznie odbywa się Ogólnopolska Konferencja Kartografów, organizowana przez poszczególne ośrodki kartograficzne. W tym roku, w dniach 20–23 września Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie podjął się trudu organizacji 45. już konferencji. Została ona podzielona niejako na trzy części.

Dzień pierwszy (Lublin) poświęcony był jubileuszowi stulecia „Polskiego Przeglądu Kartograficznego” (obecnie „Polish Cartographical Review”). Zorganizowana została sesja jubileuszowa, dyskusja panelowa (Jerzy Ostrowski, Jerzy Siwek, Izabela Gołębiowska, Katarzyna Słomska-Przech), a także wystawa rocznicowa „Polski Przegląd Kartograficzny 1923–2023”.

Drugiego i trzeciego dnia konferencji przeniesiono się do Janowa Lubelskiego, do Ośrodka Edukacji Ekologicznej Lasów Państwowych. Zaplanowane zostały nie tylko sesje referatowe (5) i sesja posterowa (1), ale także – *novum* na tych konferencjach – dyskusje panelowe (4). Panele poświęcone były miejscu i roli metod kartograficznych i geomatycznych w modelowaniu rzeczywistości, przyszłości polskiej kartografii akademickiej (panel młodych badaczy), kartogramowi i kartodiagramowi jako wizualizacji optymalnej (ze znakiem zapytania!), a także praktykom unaoczniania przestrzeni: synergii kartografii i humanistyki.

Spośród pięciu sesji referatowych i czterech paneli dyskusyjnych, dwie sesje i jeden panel dotyczyły zagadnień z pogranicza kartografii i humanistyki, w tym przede wszystkim historii. Warto przyjrzeć się

im bliżej. W panelu „O praktykach unaoczniania przestrzeni. Synergie kartografii i humanistyki” zorganizowanym przez Beatę Konopską (UMCS) wzięli udział Anna Barcz (IH PAN), Mikołaj Madurowicz (UW), Bogumił Szady (IH KUL/IH PAN), oraz Paweł Weszpiński (Muzeum Warszawy). Podczas dyskusji paneliści będący reprezentantami dyscyplin takich jak kulturoznawstwo, historia czy geografia przedstawili rozważania nt. rozumienia terminu „mapa”. Uczestnicy rozmawiali również o procesie tworzenia map, w szczególności o trudnościach w prezentacji zjawisk nieuchwytnych, ulotnych czy też o odpowiednim doborze środków wyrazu dla wydarzeń związanych na przykład z Zagładą. Trzecim wątkiem poruszonym podczas dyskusji była sama przestrzeń – zarówno rzeczywista, jak i mentalna.

Wspomniane sesje referatowe miały miejsce trzeciego dnia konferencji. Pierwsza z nich („Metody kartograficzne i geomatyczne w dziedzinie badań humanistycznych. Historia nauki – historia kartografii”) składała się z siedmiu referatów. Obrady otworzył Mateusz Zawadzki, który wraz z Beatą Konopską (UMCS) podkreślił rolę repozytorium tematycznego źródeł kartograficznych i tekstowych w badaniach humanistycznych. Omawiane repozytorium służy gromadzeniu, a przede wszystkim wiązaniu ze sobą map i tekstów dotyczących konferencji paryskiej po pierwszej wojnie światowej i jest bardzo pomocne w badaniach nad tym zagadnieniem. Następnie zespół z IH PAN (Tomasz Panecki, Anna Barcz, Wiesława Duży, Michał Gochna oraz Aniela Wrzesińska) pochylił się nad problemami i wyzwaniami opracowania cyfrowej edycji „Karty Dawnej Polski” (1:300 000, 1859) Wojciecha Chrzanowskiego i Feliksa Wrotnowskiego. Zwrócono uwagę na trudności na niemal każdym etapie edycji źródła kartograficznego: kalibracji arkuszy, opracowania struktury bazy danych i indeksacji treści mapy.

Następnie Paweł Weszpiński opowiedział o koncepcji wystawy „Miasto i jego mapy”, która będzie miała miejsce w Muzeum Warszawy. Zazaczył, że w odróżnieniu od innych wystaw koncepcja ta będzie podlegała recenzji naukowej, a sama wystawa będzie składała się nie tylko z map, ale także elementów multimedialnych jak film czy dźwięk. Maria Stadnicka (UMCS) odpowiedziała na pytanie, w jaki sposób możemy odróżnić błędy celowe od naturalnych w geometrii dawnych planów miast. Badania były oparte na analizie kartometryczności kilkudziesięciu dawnych planów, a prelegentka wyznaczyła wartość błędu w milimetrach (ok. 3 mm w skali mapy), powyżej której możemy mówić o celowym zniekształceniu. Paulina Wacławik (UW) przybliżyła koncepcję głębokiego mapowania (*deep mapping*) na przykładzie „Atlasu Wisły Akwakrytycznej”. Pokazała, w jaki sposób kartograf może za pomocą mapy ująć nieostre i niepewne kategorie pojęciowe pochodzące z różnych rodzajów literatury. Ostatnie dwa referaty tej sesji prezentowały zagadnienia z zakresu historii kartografii. Lucyna Szaniawska (Warszawa) swoje wystąpienie poświęciła mapie Giuseppego Rosaccia, jako syntezie wiedzy geograficznej i metod kartograficznych z przełomu XVI i XVII w., a Aliaksei Adamovitch – mapie Wielkiego Księstwa Litewskiego Jana Nepreckiego z 1749 r.

Druga sesja, zatytułowana „Metody kartograficzne i geomatyczne w badaniach historyczno-geograficznych”, zgromadziła osiem referatów. Jako pierwszy swoje badania przedstawił Waldemar Spallek (UWr), prezentując metody kartograficzne i geoinformatyczne w badaniach historyczno-geograficznych na przykładzie „Atlasu Chasydyzmu”. Pokazał, jakie środki i metody ma do dyspozycji kartograf, aby najefektywniej, a jednocześnie zgodnie ze stanem badań zaprezentować wyniki dociekań historyków. Następnie Jakub Kuna i Paweł Cebrykow (UMCS) skupili się na trudnościach, jakie stoją przed osobami

opracowującymi poszczególne zeszyty *Atlasu historycznego miast polskich*, szczególnie dotyczących tych ośrodków, które znajdują się na terenie byłej Kongresówki, a to ze względu na niejednorodność materiałów źródłowych (planów katastralnych). Na przykładzie województwa lubelskiego podjęli próbę wyznaczenia kanonu map podstawowych. Zespół z Poznania – Radzym Ławniczak i Jarosław Kubiak (UAM) – przedstawił referat dotyczący archiwalnych i współczesnych źródeł kartograficznych jako bazy wiedzy o zmianach użytkowania terenu w zachodniej Wielkopolsce. Na przykładzie Puszczy Noteckiej zaprezentowali serię map rekonstrukcyjnych z różnych przedziałów czasowych (od początku XX w. do dziś). Następnie Anna Miklar (UJ) omówiła wyzwania związane z prowadzeniem badań oraz prezentacją ich wyników w formie map na przykładzie wielkiej własności ziemskiej w Galicji i jej losów od połowy XIX w. do współczesności. Głównym problemem do rozwiązania, zdaniem prelegentki, jest konieczność kolacjonowania i weryfikacji danych między mapami topograficznymi, katastralnymi oraz spisami. Kolejni referenci, Robert Kozyrski i Monika Kupczewska (KUL), zaprezentowali problemy metodyczne i częściowe wyniki projektu atlasu ruchu zakonnego w Polsce od X do XXI w., wskazując przede wszystkim na trudności w pozyskaniu danych o klasztorach. Bogumił Szady zademonstrował nowy sposób reprezentacji parafii w kartografii historycznej, który oparł na teorii manifestacji. Zaproponował także pojęcie „siedziby parafii” w miejsce „miejscowości parafialnej”. Kolejni referenci, Łukasz Borowski i Piotr Banasik (AGH), przedstawili algorytm wpasowania mapy katastralnej dla Krakowa. Posiłowali się przy tym historycznymi układami współrzędnych lokalnych, aby błąd wpasowania był jak najmniejszy. Ostatni referat dotyczył przestrzennej (re)organizacji gospodarki leśnej Ordynacji Zamoyskich na przełomie XVII

i XIX w. Dominik Róg (KUL), Joachim Popek (UR), Tomasz Związek (IGiPZ PAN) przedstawili model rozwoju gospodarki leśnej w dobie zmieniających się okoliczności politycznych (rozbiory) i tego, jak wpływał na środowisko i życie lokalnych społeczności.

Czwarty i ostatni dzień konferencji to warsztaty terenowe pt. „Piękno przyrody i dziedzictwo kulturowe Lasów Janowskich”, w których wzięło udział kilkadziesiąt osób. Uczestnicy mogli zapoznać się kompleksowo z geografią fizyczną okolic (geologia, geomorfologia, szata roślinna, fauna), a także dziedzictwem kulturowym (zagospodarowanie przestrzeni, relacje człowiek–środowisko).

Podsumowując, ze względu na liczne i prezentujące wysoki poziom wystąpienia łączące humanistykę i historię z kartografią konferencję należy ocenić bardzo wysoko. Od kilku już lat widać wyraźny wzrost zainteresowania historyków mapami i GIS-em, a geografów historią, efekty zaś tej synergii dają się obserwować na Ogólnopolskich Konferencjach Kartograficznych. Można zaryzykować stwierdzenie, że – o ile trend się nie odwróci – niebawem historia kartografii i kartografia historyczna będą reprezentowane na równi z takimi zagadnieniami jak metodyka kartograficzna czy narzędzia GIS w kartografii. Jediną wadą lubelskiej konferencji był wieczny niedoczas, a co za tym idzie ograniczona przestrzeń na dyskusję, a niekiedy jej brak. Kolejna konferencja odbędzie się w przyszłym roku, ale na ten moment nie jest jeszcze znane miejsce obrad. ■

Tomasz Panecki
(Warszawa)

Katarzyna Słomska-Przech
(Warszawa)